

authoritativeness to transmit new knowledge. A «pupil's» active participation in the process of communication manifests itself through accepting or rejecting a «teacher's» status, sharing or rejecting new knowledge. The latter happens due to disagreement or failure to understand. Depending on the level of adaptation of both communicants, transmission takes place with the help of non-verbal or both verbal and non-verbal codes. Interpretation in the case takes place with regard to the actual situational context on the basis of previous communicative experience.

Key words: polycultural discursive personality, intercultural discourse, meaning construction, meaning expression, dynamic model of meaning.

Стаття надійшла до редакції 05.02.2013 р.

Прийнято до друку 30.05.2013 р.

Рецензент – д. філол. н., доц. Солощук Л. В.

УДК 811.111+81'38

І. А. Редька

ФУНКЦІЇ СЛОВЕСНОЇ СИНЕСТЕЗІЇ У РІЗНИХ ТИПАХ АНГЛОМОВНОГО ДИСКУРСУ

Явище синестезії (гр. *συναίσθησις* – «одночасне відчуття») цікавить учених із прадавніх часів. І хоча сам термін «синестезія» з'являється лише у XIX столітті [1, с. 17; 2], над поясненням природи міжмодальної взаємодії працювали вчені-філософи ще в античні часи і протягом подальших епох науковці не залишали поза увагою цей феномен. Так, наразі досліджується нейрофізіологічна природа синестезії (В. Рамачандран, Р. Сайтович, Е. Хуббард), художнє призначення синестезійних образів (Б. М. Галлеєв, Л. П. Прокоф'єва), лінгвокогнітивні механізми створення синестезії (І. А. Редька). Втім недостатньо висвітленим залишається функціональний бік типологічних різновидів словесної синестезії у різних типах дискурсу. Тож завданням цієї статті є з'ясування основних функцій різновидів словесної синестезії у дискурсивному просторі.

Непоетична словесна синестезія є засобом первинної номінації, що виражає усвідомлену взаємодію різнорідних образів відчуття людини. Такий різновид словесної синестезії зафіксований в автобіографічному есе американської поетеси XX ст. Елізабет Бішоп «Primer Class» [10, с. 3]: «*Every time I see long columns of numbers, handwritten in a certain way, a strange sensation or shudder, partly aesthetic, partly painful, goes through my diaphragm*». Ці рядки ілюструють супроводження зорового образу *long columns of numbers* специфічним внутрішнім відчуттям у ділянці діафрагми авторки *painful sensation or shudder [in her] diaphragm*.

Другим різновидом словесної синестезії є *словесно-поетична синестезія (СПС)*, що визначається як троп, де референтом і корелятом виступають різномодальні або різнорідні образи відчуття людини. Формуючись у поетичному тексті, такий образ є концентрованим виразом загального психічного стану автора [11, с. 611], в якому взаємодіє низка відчуттів. СПС у свою чергу має два підвиди: міметичний та дієгетичний. Вони беруть назву за реалізацією автором творчих стратегій – мімезисом: творчості як наслідування дійсності [12, с. 646] або дієгезисом: творчості як формування нової моделі світу [13, с. 36; 14, с. 131].

Міметична СПС є тропом, у межах якого референт і корелят представлені одночасно сприйнятими автором образами відчуття, що наділяє таку СПС об'єктивними характеристиками своєрідного «фотографічного» образу. Прикладом міметичної СПС є епітет із вірша американської поетеси ХІХ ст. Е. Дікінсон «There came a wind like a bugle» [15, с. 197] (за відсутністю автентичних назв віршів Е. Дікінсон та А. Річ, для зручності у якості назви вважаємо перший рядок твору. – *I. P.*) «*green chill upon the heat*». Сформовані зоровим *green* (зелена) та температурно-дотиковим *chill* (прохолода) аналізаторами сенсорні образи, що знайшли втілення у цьому художньому вислові, постають як сприйняті авторкою одночасно. Дослівним тлумаченням цієї СПС є прохолода у спекотний день, створена зеленим (рослинним) затишком. Позначення одним сенсорним образом (зелена) іншого (спека), що є із ним суміжним, передає повну концентрацію уваги авторки на своїй тілесності, абстрагування від деталей довкілля та занурення у світ відчуттів.

Дієгетична СПС – це троп, у якому референтом і корелятом виступають образи різнорідних відчуттів, сприйняті автором у різні проміжки часу, а спільною ознакою для їх порівняння постає образ певної емоції. Для прикладу представимо епітет із вірша сучасної американської поетеси А. Річ «A View of the Terrace» [16, с. 12]. «*The gilt and scalloped laughter*», де звуковий образ *smix* (*laughter*) осмислюється авторкою крізь призму як зорового *позолочений* (*gilt*), так і дотикового *хвилястий, черепашковий* (*scalloped*) образів. Різномодальні образи відчуття авторки: зоровий – *золотистий* та слуховий – *смiх* супроводжуються аналогічними позитивними за характером емоціями. У цьому випадку слуховий образ є об'єктом авторського осмислення: він наповнює простір, дарує присутнім цінні позитивні враження, піднімає настрій. З огляду на те, що в англійській мові не існує лексеми, яка б передавала комплекс пережитих авторкою приємних внутрішніх відчуттів під впливом слухового образу, що характеризується певним рівнем абстрактності, вона вдається до його порівняння із більш конкретним зоровим образом, який викликає подібні емоційні враження. Отже, приємні враження від почутого сміху поетеса передає у термінах осяйного образу – все залито сміхом, як приємним золотистим сяйвом. Для передачі специфічної звукової характеристики сміху – *уривчастості*

поетеса вдається до осмислення його звучання в термінах дотикового образу *хвилястої поверхні*. Таким чином у поетичному тексті авторка створює новий різномодальний сенсорний образ – *позолочений черепашковий сміх*, не даний безпосередньо в її відчуттях.

У різних типах дискурсу словесна синестезія виконує різні функції, серед яких виділяються: 1) компенсаторна, 2) естетична, 3) екстеріоризуюча, 4) сугестивна, 5) атрактивна. Варто зазначити, що основною функцією синестезії є компенсаторна, оскільки суть цього феномену полягає у відшкодуванні відсутнього або втраченого відчуття людини асоціативними процесами, які відбуваються у її свідомості. Щодо інших згаданих функцій, вони рідко зустрічаються самостійно і найчастіше їх можна спостерігати у комплексній взаємодії.

Компенсаторна функція словесної синестезії зумовлена самою природою феномена синестезії (відшкодування недоліку функціонування певної сенсорної системи людини) і полягає в осмисленні та вербальній репрезентації одного сенсорного образу в термінах іншого. Особливості цієї функції описали ще на початку XVIII ст. у своїх філософських трактатах Дж. Локк та Г. В. Лейбніц. Розглядаючи історію сліпця, який урозумів червоний колір шляхом асоціювання його сугестивних характеристик із звуком музичної труби, вчені припустилися думки, що в основі такого твердження лежить асоціативна уява людини [17, с. 299-300; 18, с. 482–483]. Пояснення згаданої історії сліпця зустрічається також у філософському трактаті Е. Б. Кондільяка «О системах» [19]. Заперечуючи повноцінну можливість пізнання кольорів через звуки, філософ запропонував варіант алгоритму формування синестезійного образу в сучасному розумінні змісту цього терміна: «У звуці труби я маю ідею яскравої та блискучої речі, червоний колір – це яскрава й блискуча річ, відповідно у звуці труби я маю ідею червоного кольору» [19, с. 27].

Естетична функція словесної синестезії найчастіше простежується у поетичному та рекламному дискурсах. Вона полягає у задоволенні естетичного смаку адресата, тобто пробудженні в нього захоплення красою певного явища докілья або рекламованого товару. У поетичному дискурсі, де мовні одиниці стають образними одиницями, які несуть не лише раціональну інформацію, але й виражають неозорий спектр емоцій автора [20] та передають тонкощі сприйняття і осмислення ним явищ докілья, можна простежити усі із згаданих вище функцій словесної синестезії, серед яких домінує естетична. Прикладом СПС, яка виконує у поетичному тексті естетичну функцію, може слугувати художнє порівняння з вірша А. Річ «Miracle Ice Cream» [21]: «*Miracle's truck comes down the little avenue, / Scott Joplin ragtime strewn behind it like pearls*». У наведеному синестезійному порівнянні слуховий образ звучання регтайму (*Scott Joplin ragtime*) осмислюється авторкою крізь призму динамічного зорового образу розсипання перлин (*pearls strewing*). Відомо, що музична творчість є найабстрактнішим видом мистецтва [22, с. 298]. Тому для передачі фрагменту слухового досвіду – художньо оформленого звучання

із притаманною йому ритмікою стаккато – авторка відшукує йому аналоговий зоровий відповідник: динамічний образ падіння перлин, який також підкреслює і красу сприйнятого образу. Тож словесна синестезія є художнім елементом тексту, що збагачує його тканину естетичними рисами та покликана будити у читача почуття прекрасного.

У рекламному дискурсі, що спрямований на «привернення уваги споживача до одного з багатьох, як правило, однакових товарів, створення йому довготривалого позитивного іміджу» [17], є досить розповсюдженою практика подачі інформації крізь мереживо сенсорних образів. Словесна синестезія тут найчастіше виконує естетичну, сугестивну та атрактивну функції. При цьому зазначимо, що останні дві є основними. *Атрактивна функція* синестезії полягає у приверненні уваги адресата до подаваної інформації, а *сугестивна* – у здійсненні програмового впливу на потенційного споживача шляхом навіювання йому певного уявлення чи настрою. Розглянемо словесну синестезію із рекламного тексту парфумів «Rose Absolute» торгівельної марки Yves Rocher: «*Dewy flesh, a velvet gift, since the beginning of man, a legend, the incarnation of femininity. Symbol of love and self abandon, the rose, like a woman, is a caress and a bite, innocence and hypnosis. It is softness and excess, mystery and revelation. Fascinating, enveloping, Rose Absolute spreads its generosity like a shawls on a woman's shoulders. Rose and woman become one*» [24]. Наведений синестезійний образ апелює до тактильного аналізатора реципієнта. Його позначуване – теплі квіткові ноти рекламованих парфумів – осмислюється крізь призму дотикового образу шалі, яка огортає тіло та несе комфорт. Поєднання у межах такого рекламного образу поняття комфорту із асоціативними характеристиками образу троянди: грації, краси, загадковості, чарівності є потужним засобом маніпуляції свідомістю потенційного споживача-жінки, яка задля досягнення мети бути неперевершеною повинна здійснити покупку рекламованого товару. В цьому випадку словесна синестезія виконує як атрактивну функцію (привертає увагу до незвичного образу), так і сугестивну (навіювання споживачеві бажання бути чарівною). Тож словесна синестезія уводить до реклами мотиви задоволення, робить їх зрозумілими, доступними та переконливими для споживача.

У газетному дискурсі, який тлумачиться як ситуативно зумовлена інституціональним контекстом друкованих видань комунікація [15, с. 8], словесна синестезія використовується як маніпулятивний засіб. Найчастіше вона використовується у стилістично сильній позиції (заголовок газетної статті) і виконує атрактивну функцію, що полягає у приверненні уваги читача до змісту газетної статті. Так, наприклад, синестезійний оксиморон у газетному заголовку «*Rihanna, Icy Hot and Steely-Strong*» [26] слугує засобом привернення уваги адресата до парадоксальних рис виконання пісень співачки: у статті йдеться про холоднокровну, агресивну манеру подачі нею свого ліричного репертуару. У газетному дискурсі частими є випадки використання

квасисинестезії, тобто вислову, який за своїми формальними ознаками нагадує словесну синестезію, однак у процесі прочитання статті стратегія декодування вислову як «синестезійного» змінюється. Прикладом може слугувати газетний заголовок «*A Sad Green Story*» [27]. Кольоризм *зелений* використовується не на позначення певної емоції, яку ймовірно викликає історія, а в якості лексикалізованої метонімії, пов'язаної з екологічними проблемами.

У медичному дискурсі словесна синестезія виконує найчастіше *екстеріоризуючу функцію*. Її особливість полягає в осмисленні та вербальній репрезентації больових відчуттів, дифузних внутрішніх відчуттів, емоцій та станів за допомогою сенсорних образів, що апелюють до однієї чи більше сенсорних модальностей індивіда. Частими є випадки опису пацієнтами болю у термінах зовнішніх відчуттів, наприклад: «[I] see the pain of hitting my thumb with a hammer would be dark purple and shaped like a triangle with rounded corners» [28]. Наведений приклад словесної синестезії не є класичним на відміну від звичних виразів *гострий біль / тупий біль*. Гострота болю в ньому передається шляхом його порівняння із геометричною фігурою – *трикутником*, а поступово стихаюча інтенсивність болю – за допомогою кольоропозначення *темно-пурпурний*. Цей кольоризм згідно з теорією Г. Клара тлумачиться як такий, що позначає зниження чуттєвості [29, с. 139], а значить і больового синдрому.

Словесна синестезія значно розширює звичні для реципієнта межі сенсорного досвіду. Вносить до висловлювань несподівані елементи, які здатні викликати позитивне очуднення. Механізми створення непоетичної та поетичної словесної синестезії є одними й тими ж, втім в різних типах дискурсу цей вербальний засіб виконує специфічні функції. У перспективі залишається дослідження функцій словесної синестезії у гендерній площині.

Список використаної літератури

- 1. Ramachandran V. S.** Hearing Colors, Tasting Shapes / V. S. Ramachandran, E. M. Hubbard // *Scientific American: Mind*. – 2005. – [Vol. 16, № 3]. – P. 17 – 23.
- 2. Кастеллано Ш.** Вспоминая серебряный век: синестезия и апокалипсис в романе А. Белого «Петербург» [Електронний ресурс] / Ш. Кастеллано. – Режим доступу до статті : http://www.nivestnik.ru/2001_3/2.shtml.
- 3. Cytowic R.** Synaesthesia. The Union of the Senses / Richard Cytowic. – [2nd ed.] – Cambridge : Massachusetts Institute of Technology, 2002. – 394 p.
- 4. Галлеев Б. М.** Был ли Скрябин синестетом? – [Електронний ресурс]. / Б. М. Галлеев. – Режим доступу до статті : <http://www.prometheus.kai.ru>.
- 5. Ванечкина И. Л.** «Дети рисуют музыку»: эксперименты для школы будущего – [Електронний ресурс] / И. Л. Ванечкина. – Режим доступу до статті: <http://www.prometheus.kai.ru>.
- 6. Блинов И. И.** К вопросу о синестезии в поэзии русских поэтов-символистов : [матер. докладов

Всесоюзной школы молодых ученых и специалистов [«Свет и музыка»], (Казань, 24 июня – 4 июля 1979 г.). / И. И. Блинов. – Казань : КАИ, 1979. – С. 101 – 102. **7. Психологический словарь** / [Под ред. В. П. Зинченко, Б. Г. Мещерякова]. – [2-е изд.]. – М. : Педагогика-Пресс, 1996. – 440 с. **8. Рубинштейн С. Л.** Основы общей психологии / Сергей Леонидович Рубинштейн. – СПб. : Питер, 2000. – 720 с. **9. Психологический словарь** [Электронный ресурс] – Режим доступа до словника : <http://www.mtu-net.ru/psi/index.htm>. **10. Bishop E.** Primer Class: [essay] // The collected Prose / E. Bishop [ed., with an introduction by R. Giroux]. – N.Y. : Farrar, Straus, Giroux, 1984. – 278 p. **11. Юнг К. Г.** Психологические типы / Карл Густав Юнг; [пер. с нем. и ред. В. В. Зеленского]. – СПб. : Азбука, 2001. – 736 с. **12. Аристотель.** Поэтика / Аристотель; [пер. с древнегреч.]. – М.: Мысль, 1983– . – (Сочинения: в 4 т. / Аристотель; Т. 4. [под общ. ред. А. И. Доватура]). – С. 645 – 680. **13. Наратологічний словник** / [упор.: О. М. Ткачук]. – Тернопіль : Астон, 2002. – 173 с. **14. Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія** / [Селіванова О. О.]. – Полтава : Довкілля-К, 2006. – 716 с. **15. Dickinson E.** Selected Poems and Letters of Emily Dickinson: [Ed. by Linscott, R. N.]. – N.Y. : Doubleday, 1959. – 343 p. **16. Rich A.** Collected Early Poems 1950-1970 / A. Rich. – N. Y. : W. W. Norton & Company, inc., 1955. – 435 p. **17. Лейбниц Г. В.** О названиях простых идей / Г. В. Лейбниц; [пер. с франц. П. С. Юшкевича]. – М.: Мысль, 1983– . – (Сочинения: в 4 т. / Г. В. Лейбниц; т. 2. [под ред. И. С. Нарского]). – С. 297 – 302. **18. Локк Дж.** Об именах простых идей / Джон Локк; [пер. з англ. А. Н. Савина]. – М. : Мысль, 1985. – С. 478–486. **19. Кондильяк Э.** Трактат о системах / Э. Кондильяк; [пер. с франц. П. С. Юшкевича]. – М.: Мысль, 1982– . – (Сочинения: в 3 т. / Э. Кондильяк; т. 2. [под ред. В. М. Богуславского]). – С. 5 – 188. **20. Чумак-Жунь И. И.** «Дискурсивное пространство поэтического текста: образное слово в русской лирике конца XVIII – начала XXI веков» [Электронный ресурс] / И. И. Чумак-Жунь. – Режим доступа до статті : <http://www.famous-scientists.ru/list/1245>. **21. Rich A.** Selected Poems [Электронный ресурс] / A. Rich. – Режим доступа : <http://www.poets.org/search.php/fs/1/prmAuthor/Adrienne+Rich>. **22. Боров Ю. Б.** Эстетика / Юрий Борисович Боров. – [4-е изд., доп.]. – М. : Политиздат, 1988. – 496 с. **23. Типи дискурсів** [Электронный ресурс] – Режим доступа: <http://www.infoworks.com.ua/referats/sociologia/1053.html>. **24. Rose Absolute Yves Rocher Commercial** [Электронный ресурс] – Режим доступа: http://www.yvesrocher.ca/control/product/~category_id=3450/~pc/. **25. Сальтевська М. Ю.** Метафоричне втілення концепту *криза* у сучасному англомовному газетному дискурсі : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук: спец. 10.02.04 «Германські мови» / М. Ю. Сальтевська. – Харків, 2011. – 22 с. **26. Caramanica J.** Rihanna, Icy Hot and Steely-Strong [Электронный ресурс] // The New York Times. – Режим доступа до газетних матеріалів : <http://www.nytimes.com/2012/11/21/arts/music/rihannas-album-unapologetic->

makes-most-of-her-talent.html?_r=0. 27. **Brooks D.** A Sad Green Story / [Електронний ресурс] // The New York Times. – Режим доступу : <http://query.nytimes.com/search/sitesearch/#/A+Sad+Green+Story>.

28. **Synaesthesia** [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://synaesthesia.fws1.com/main.html>. 29. **Клар Г.** Тест Люшера. Психология цвета / Г. Клар // Цветовой личностный тест: [практ. пособ.] / Под. ред. В. В. Драгунского. – Минск : Харвест, 2004. – С. 127 – 171.

Редька І. А. Функції словесної синестезії у різних типах англомовного дискурсу

Запропоновану статтю присвячено дослідженню типологічних різновидів словесної синестезії та їх функцій у різних типах англомовного дискурсу. З'ясовано, що словесна синестезія може бути непоетичною та поетичною, а поетична – міметичною та дієгетичною. Виявлено основні функції словесної синестезії: компенсаторну, естетичну, сугестивну, екстеріоризуючу та атрактивну.

Ключові слова: словесна синестезія, непоетична/поетична словесна синестезія, функції словесної синестезії.

Редька І. А. Функции словесной синестезии в разных типах англоязычного дискурса

В статье рассматриваются типологические разновидности словесной синестезии, а также их функции в разных типах англоязычного дискурса. Выяснено, что словесная синестезия может быть непоэтической и поэтической, а поэтическая – миметической и диететической. Исследованы основные функции словесной синестезии: компенсаторная, эстетическая, суггестивная, экстериоризирующая и атрактивная.

Ключевые слова: словесная синестезия, непоэтическая/поэтическая словесная синестезия, функции словесной синестезии.

Redka I. A. Functions of Verbal Synaesthesia in Different Types of English Discourse

The article probes into the verbal synaesthesia typology and its functions in different types of English discourse. The types of verbal synaesthesia (non poetic and poetic, which in its turn can be mimetic and diegetic) are defined. Non poetic is a type of synaesthesia which finds its manifestation in speech of a person as it is experienced by him/her: an image of one sensory modality triggers another sensory image. Poetic synaesthesia is defined as a mechanism of cognizing an image of one sensory modality in terms of another one. Mimetic type of poetic synaesthesia represents a «photographic» image within which a sensory image being part of a complex multisensory image substitutes the complex image. Diegetic type of poetic synaesthesia is defined as a unique image construed by an individual. Within diegetic synaesthesia an image of one sensory modality is described in terms

of another one the basis of similar emotive features. The main functions of verbal synaesthesia (compensating, aesthetic, suggestive, exteriorising and attention getting) are considered in the article.

Key words: verbal synaesthesia, verbal non-poetic/poetic synaesthesia, functions of verbal synaesthesia.

Стаття надійшла до редакції 14.04.2013 р.

Прийнято до друку 30.05.2013 р.

Рецензент – к. філол. н., доц. Чеснокова Г. В.

УДК 811.133.1'255.4

Н. М. Сопилюк

СИСТЕМНІ РОЗБІЖНОСТІ МІЖ МОВАМИ ЯК ЧИННИК ЗАСТОСУВАННЯ ЛІНГВОКУЛЬТУРНОЇ АДАПТАЦІЇ У МІЖКУЛЬТУРНІЙ КОМУНІКАЦІЇ

Попри великий інтерес дослідників минулого та сучасності до проблем перекладознавства і незважаючи на велику кількість праць, що їм присвячено, багато питань цієї галузі науки залишається ще не з'ясованими остаточно.

Серед найбільш дискусійних питань сучасного перекладознавства виокремлюється своєю глобальністю та науковою значущістю проблема адаптації оригіналу до особливостей норм цільової мови та культури.

Аналітичний огляд різних трактувань термінологічного поняття «адаптація» засвідчує, що більш модерним й, відповідно, найбільш поширеним у сучасній перекладознавчій науці є тлумачення адаптації як важливого творчого складника перекладацької діяльності, спрямованого на забезпечення функціонально-повноцінної заміни вихідного тексту. Подібні перекладацькі дії, які мають на меті досягнення адекватності перекладу через нейтралізацію мовно-культурного бар'єра текстів оригіналу та перекладу іменують «прагматичною» [1; 2; 3; 4; 5], або «лінгвокультурною» адаптацією вихідного тексту [6].

Враховуючи всі труднощі перекладацького процесу, пов'язані з інтеграцією художнього твору в нову лінгвокультурну спільноту, для позначення сукупності прийомів адекватного відтворення психологічної прози М. Пруста послуговуємося терміном «лінгвокультурна адаптація» [7].

Лінгвокультурна адаптація, у нашому розумінні, – необхідний творчий складник перекладу як міжмовної та міжкультурної комунікації, спрямований на збереження авторської концепції першотвору та досягнення адекватності перекладу [7, с. 28]. Лінгвокультурна адаптація детермінується мовними та культурними розбіжностями між одержувачами оригіналу та перекладу.